

УДК 801.81:[81-1(450=161.2):398.85]"20".

ОЛЕНА ГІНДА, доцент
Львівський національний університет
імені Івана Франка

КОЛОМИЙКОВА СТЕРЕОТИПІЯ В ПОЕЗІЯХ УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В ІТАЛІЇ

Проаналізовано вияви коломийкової стереотипії в поетичному доробку сучасних українських трудових мігрантів в Італії. Узагальнено трактування типологічних ознак коломийки в українській фольклористичній думці. Досліджено сюжетно-тематичну парадигму поетичних творів українських заробітчанин, в якій репрезентовано етноментальну свідомість за допомогою традиційних фольклорних засобів. Зроблено висновок про вмотивованість використання в поетичній творчості коломийкової стереотипії, як такої, що наділена гнучкістю форми, відкритістю до нових тем і оптимально пристосованої до фрагментарного і панорамного зображення колізій заробітчанської дійсності.

Ключові слова: коломийка, фольклорні жанри, коломийкове мислення, творчість українських трудових мігрантів в Італії, стереотипія, сюжет, поезика, часопис «До Світла».

"Kolomyyka" stereotypes expressions in the poetry of modern Ukrainian migrant workers in Italy have been analysed. Typological characteristics interpretation of "Kolomyyka" in Ukrainian folklore thinking is summed up. Narrative paradigm of Ukrainian migrant workers poetry has been investigated where ethnic mental consciousness due to traditional folklore means is represented. The conclusion is made concerning reasonable use of "Kolomyyka" stereotypes in poetry writing as one gifted with flexible form, open to new themes and ideally adapted for fragmentary and panoramic depiction of migrants life collisions.

Key words: "Kolomyyka" (Hutsul Dance), folklore genres, kolomyyka thinking, creativity of Ukrainian migrant workers in Italy, folklore stereotype, plot, poetry, periodical "Do Svitla".

Метою пропонованого дискурсу є аналіз коломийкової стереотипії в поезіях сучасних трудових мігрантів в Італії. Джерельною базою дослідження є корпус поетичних текстів, написаних українськими трудівниками й опублікованих у 2001 – 2011 рр. на сторінках першого україномовного періодичного видання на Аппенінах – християнського часопису українців в Італії «До Світла». З причини раритетності журналу та його малодоступності для українського читача згаданий творчий доробок (більш ніж 800 поезій) є практично недослідженим. Проблема творчості українських заробітчанин в Італії потрапляла у поле зору сучасних науковців: Олени Пономаревої [12], Олени Герасименко [1], Віктора Соколова [16] та інших, але принагідно. Згадуваний поетичний доробок досліджувалося й нами у низці статей [2, 25], в одній із яких зазначена проблема була проаналізована на матеріалі гумористичної групи заробітчанських поезій [26]. Натомість коломийкова типологія виявляє себе в поезіях з контраверсійним емоційним забарвленням і драматично акцентованою сюжетикою. Тож мотивацією до написання статті стала відсутність розвідки із зазначеної проблематики й, відповідно, спроба заповнити цю дослідницьку прогалину.

У заробітчанській творчості коломийка виявляє себе в різних іпостасях: в заголовках поезій (незважаючи на відсутність «повного комплекту» генологічних ознак у текстах, названих коломийками), безпосередньо в коломийковій стереотипії, а найпомітніше – в ритмомелодиці, яка в сучасній народнописенній традиції зазвичай співіснує з гумористичним або сатиричним змістом. Натомість «класична» традиційна коломийка була відкритою до щонайширшої тематики, яку обрамлював відповідний емоційний фон. Полісюжетність коломийок як онтологічна характеристика жанроформи, яка дещо призабута нині як фольклористами, так і носіями фольклору, виразно себе репрезентує в заробітчанській творчості. Відкритість коломийки до щонайширшого охоплення життєвого матеріалу відзначали всі дослідники, в чю аналітичну оптику потрапляв жанр. Одним

із перших, хто звернув на це увагу, був Микола Сумцов, який зауважив: «Захватывая отдельные поэтические мотивы из всех устаревших форм поэзии, коломыйка в то же время передает все современные движения народной жизни <...>. В коломыйках есть всего понемножку, и религия, и политика, и мораль, и история» [17].

Дещо пізніше на висновки М. Сумцова покликатиметься Володимир Гнатюк, який доповнить характеристику коломийок, що її окреслив Микола Сумцов, і висловить свої міркування стосовно їх сюжетно-мотивного багатства: «... вона (коломийка – О.Г.) втискається всюди за чоловіком, для неї нема нічого тайного; звідти в ній висловлене радість і горе і утіха і жаль» [4, с.157]. Учений неодноразово наголошував на «найрізномроднішому змісті» коломийок, зауважуючи, що «...ні одна поява народного життя не поминена в них...»[4, с.153].

Студії Івана Франка над коломийковою жанроформою вирізняються проникливістю аналізу й концепційністю висновків. Свої коломийкознавчі висліди Франко ілюстрував коломийками з драматичною сюжетикою, що цілком вписується в його розуміння полісюжетності народних монотроф, які, будучи «зведені до купи, <...> складаються на широкий образ нашого сучасного народного життя, безмірно багатий деталями і кольорами, де бачимо сльози й радість, працю і спочивки, турботи і забави, серйозні мислі і жарти нашого народу (виокремлення шрифтом наше - О.Г.) в різних його розверстуваннях <...> від коліски до могили» [19, с.149]. Франкова акцентує на тому, що в коломийках «малюється незвичайно різносторонньо індивідуальне, родинне та громадське життя нашого народу в найрізніших його моментах» [20, с.232] є одним із найвагоміших аргументів на користь **концепції різновекторної сюжетно-тематичної парадигми жанру**.

Філарет Колесса, як і його попередники, також звернув увагу на розмаїття сюжетики жанру, яка «... наповнюється новим змістом, обіймаючи всі сторони народного життя; <...> легко переходить у царину жарту й сатири та, з другого боку, не цурається й зовсім поважних суспільно-економічних тем» [8, с. 38]. Аналіз коломийкової ритмобудови, що його зробив Ф. Колесса, дозволяє фольклористам, з одного боку, розширити горизонт шаблонного бачення коломийкової ритміки як кількох сталих і непорушних схем, з іншого – знаходити впливи/рецепції їх варіативності у поліритмічних текстах.

Висновки академіка Колесси стосовно парадигми коломийкових ритмомелодик допомагають відстежити стереотипію жанру в поезіях сучасних українських заробітчанин, бо з урахуванням варіативності коломийкової ритмобудови, описаної Ф. Колессою, окремі поліритмічні фрагменти заробітчанинських поезій, в яких трапляються фрагментарні «послаблення» класичної коломийкової ритміки, необхідно трактувати **не як порушення стереотипії жанру, а як традиційно побутуючу її варіативність**. Філарет Колесса не поминув своєю увагою народних піснетворців, талантом яких щиро захоплювався: «В “Гуцульщині” й “Пісенних новотворах” подибуємо чимало новоутворених коломийок із дуже різномірним змістом; можемо на них простежити, як то народні співці – імпровізатори уміють вдатно користуватися традиційними засобами поетичного вислову для складання нових пісень, як у давні форми вміють переливати новий зміст» [8, с.39] – писав учений. Подібно цим народним співцям, «вдатно» використовують коломийкову стереотипію і сучасні українські заробітчани, «переливаючи» в неї емігрантські реалії, що й буде проілюстровано далі.

Сучасна фольклористика, опираючись на вагомий здобутки своїх попередників, продовжує висліди жанру як у синхронному так і в діахронному зрізі. Не ставлячи за мету проаналізувати цей солідний досвід, згадаємо найважливіші, на нашу думку, ідеї сучасного коломийкознавства. Нові акценти до раніше окреслених ознак жанру додав відомий фольклорист Степан Мишанич, слушно назвавши коломийку народною публіцистикою, яка «...йде попереду інших жанрів в осмисленні сьогочасних життєвих перипетій» [10, с.375]. Стосовно «осмислення» малими жанрами, а особливо публіцистичними, сьогочасних реалій погодитися аж ніяк не можемо: для художнього осмислення необхідна-таки більша словесна площина, - коломийка ж лише фіксує ці перипетії, фокусує увагу на них, що само по собі є визначальним, бо є підґрунтям до подальших художніх узагальнень. В контексті сучасного коломийкознавства необхідно згадати здобутки вчених-музикологів Львівської школи. Етномузиколог Сергій Кудринецький акцентує увагу сучасних дослідників на виражену архетипальну природу жанру, присвятивши цій проблемі статтю «Рецепція коломийки в українському музикознавстві» [9]. Осмисленню причин активізації жанроформи в заробітчанинському середовищі допомагає оптика «коломийкового мислення» – феноменологічного поняття, введеного у фольклористичний глосарій музикологом Володимиром Гошовським. Зазначений термін вирізняється точністю та високим ступенем операціональності: крізь оптику «коломийкового мислення» можна збагнути причини живучості й інших фольклорних жанрів, їх активізацію в пев-

ні періоди, на певних територіях, у певних соціокультурних групах і зокрема у середовищі українських трудівників в Італії.

Володимир Гошовський звертає увагу на те, що пісенній коломийці передусім притаманна чітко **виражена комунікативна спрямованість**, яка і є тим реальним соціокультурним тлом, на якому побутує коломийка. Ураховуючи ці та інші, раніше згадувані стереотипні ознаки коломийки, проаналізуємо їх вияви в поезіях українських заробітчан в Італії.

Життя трудових мігрантів стимулювало звернення народних поетів до драматично забарвлених сюжетів, обрамлених відповідною емоційною палітрою. Нагадаймо, що характерними особливостями коломийки є сконденсованість її змісту та форми, бо кожна дворядкова строфа є завершеною думкою. Об'єднуючись, дворядкові строфи здатні відтворювати цілісну панораму народного життя. Ці текстові локуси, що складаються з мікросюжетів, поєднуються у «в'язанки» або «віночки», які відкривають можливість пролонгації думки, її увиразнення, або альтернативного її ілюстрування. Тож для поетів-аматорів коломийкова жанроформа є «зручною», бо ідеально пристосована для відтворення типових історій емігрантського життя. Жанр є «своїм» для авторів і читачів: будучи онтологічно близьким і зрозумілим, він апелює до спільної жанрової пам'яті, до спільних культурних контекстів і допомагає, окрім усього, не лише висловити власну думку, а й «включити» себе в сюжет твору.

Генологічні ознаки коломийки, що виявляють себе у творах заробітчанської поезії, є підтвердженням живучості феномена «коломийкового мислення» у народних поетів, яке втілюється у зверненні до типової ритмомелодики та репрезентації фонду типових ознак: відповідної лексики, стилістики, емоційної забарвленості, сюжетно-мотивної та композиційної стереотипії, монострофічній будові тощо. Коломийкова стереотипія оптимально пристосована для відтворення **панорами емігрантського життя в низці епізодів, фактів, подій**. Усі ці ознаки присутні в багатьох поезіях аналізованого доробку. Поміж поетів-заробітчан є такі, хто стало звертається до народної монострофіки, плідно використовуючи її ресурси та поетикальну палітру. Це Василь Федик [18, с. 56], Ольга Козак [7, с.62], Катерина Шпряха [21, с.234], Марія Гладуняк [3, с.72], Марія Дорундяк [6, с.62], Анна Ніклевич [11, с. 37], Лідія Яцків [22, с.58; 23, с. 50], Володимир Порваткін [13, с.58], Ольга Рентюк [14, с.76; 15, с. 96] і багатьох інших. Аналіз творів, у яких виражено присутня коломийкова стереотипія, обмежимо найтиповішими прикладами.

Сюжети й емоційне забарвлення заробітчанських поезій, типологічно споріднених із коломийковим жанром, підпорядкована, як уже згадувалося, колізіями емігрантського контексту, тому часто-густо вони сповнені сумовитими, тужливими інтонаціями. У таких текстах коломийкова ритмомелодика дещо втрачає речитативну чіткість, начебто «губиться» у мінорному звучанні сумних мотивів, а ритмомелодійні акценти зазвичай пом'якшені жіночими римами. Саме це спостерігаємо в поезії Василя Федика «До мами», фрагмент з якої наводимо нижче:

«Думки мої – пташки білі, / Я вас відпускаю, / Летить з Богом на Україну / До рідного краю. / У садочку на яблунці / Сядьте біля хати / Та загляньте у віконце. / Там старенька мати / Сидить собі, одинока, / Перед образами. / І щоднини, і щоночі / Кількома разами / Згадує мене в молитві / До святого Бога, / Бо далека є сьогодні / Між нами дорога. / Пробач мені, моя мамо, / Що в Різдвяні свята, / Не приїхав я до тебе / Заколядувати. / Пробач, рідна, ще раз / З великої ласки / За те, що я не приїхав / До тебе на Паску. / ...Скажіть, пташки, моїй мамі, / Що не забуваю / Я за неї молитися / У чужому краю. / Скажіть, пташки, обіцяйте, / Що скоро я з вами / Залишу Рим і полечу / До рідної мами» [18, с. 56].

14-складова ритмобудова цієї поезії повністю відповідає схемі класичної коломийкової ритмомелодики, яку описав Філарет Колесса, вважаючи її найпоширенішою. Вона підтримується смисловою завершеністю строф і поступуванням ліричної нарації – монологу сина, зверненого до рідної неньки, з якою він розлучений далями та кордонами. Тужливі інтонації акцентовані у творі післястрофними цезурами, які суголосно увиразнюються розгортанням ліричного сюжету. Поетичний світ поезії є наскрізно фольклорним: типові для українських ліричних і заробітчанських пісень образи пташок (символічних посланців-помічників), сталі епітети (білі пташки, рідна хата, старенька/рідна/одинокка мати, чужий край, далека дорога), характерні для народнопісенної стилістики зменшувально-пестливі іменникові форми (яблунька, віконце), – усе це, сукупно зі сюжетно-мотивною канвою поезії, увиразнює образ ліричного героя – сина, який болісно переживає розлуку з найріднішою людиною. Поетикальна коломийкова типологія в цій поезії випрозорює себе у зіставленні з текстами співанок зі збірника Оскара Кольберга (розділ «Sierota. Czużupa»), у яких мотиви розлуки й туги втілені в мікросюжети, де герой просить пташку полетіти на рідну стороньку, щоби подивитися на родину (або кохану дівчину) і передати звісточку про себе. Зооморфна символіка, яка підкреслює цю сюжетно-мотивну стереотипію, у збірнику О.Кольберга зазви-

чай репрезентована образами зозулі, орла, «утки» (гуски), «сивої пташки», рідше - овечки, що заблукала:

«1. Ta Ne szumy luże, luże /w dubrowońci duże, / ne zadawaj serciu żalu, / szczo ja w czużym kraju! / 3. Bo ja w czużym kraju, / jak byłyna w poli, / nema komu poradyty / hołowońci moji. / 4. Puszczu-ży ja utku / po tychym dunaju: / płyny, płyny, sywy utko, / de rodynu maju!» [24, с.199]; «2. Chodżu, błużu po czużyni, / jak błudna oweczka, / ny-maž komu promowyty / szczyroho słoweczka. / 3. Oj oweczka jak zablije, / Wiwci widozwut si, / ja w zużyni jak zapłaczu, / aż hory zdrychnut si. / 4. Polet' polet' sywyj j-orle, / bo ty majesz kryła, / ta-j u totu storonoczku, / de moja rodyna» [24, с. 183].

У зіставленні з наведеними народнописаними текстами вияви фольклорної стереотипії в поезії Василя Федика є надто очевидними.

В поезії Ольги Козак «День за днем минають роки...» [7, с.62] коломиївка ритмомелодика є більш відчутною, ніж у в попередньому творі: драматично загострений зміст обумовлює саме таку його стилістику. Публіцистичні інтонації поезії скеровують до коломиїкознавчих спостережень Степана Мишанича, який небезпідставно уважав публіцистичність чи не найважливішою типологічною ознакою жанроформи. Текст поезії Ольги Козак – це гнівне і водночас благальне слово матері, вигнаної на заробітки, яка розлучена зі своїми дітьми й цілому світові хоче повідати про свій біль:

«День за днем минають роки / У чужому краю, / Наші діти в Україні / Самі виростають. / Виростають і не знають / Ні добра, ні ласки, / У байдужості зростають, / Як в жорстокій казці. / Україно, наша нене, / Дай можливість / В рідній хаті жити, / Не чужині служити, / А рідній дитині. / Позбирай нас, Україно, / По цілому світу, / Полюби нас, збережи нас, / Бо ми – твої діти» [7, с.62].

Сконденсована сюжетна фрагментарність поезії (життя матерів у чужому краї, осиротілі діти при живих батьках) у поєднанні з публіцистичними інтонаціями створює внутрішню напругу, яка змінюється іншим емоційним регістром у п'ятій монострофі, коли авторка звертається до України, покладаючи на неї місію рятівниці та свої останні надії. В персоніфікації України експліковано беззастережну любов героїні до своєї Батьківщини як її життєве кредо та найвищий громадянський імператив. Акцентування образу України досягається у творі й за допомогою ритмічних засобів: стала коломиївка ритмомелодика «збивається» в шостому незавершеному рядку, створюючи додаткову цезуру й подальшу поліритмічність в кількох наступних – ефект розмовної нарації, що переривається під впливом емоцій. Це сприяє перефокусованню читацької уваги саме до образу України, як головного адресанта монологу матері і як тої останньої інстанції, на яку покладаються у своїх очікуваннях розсіяні по світах українці. Завершальні рядки твору – унікальні у своєму довершеному поетичному лаконізмі й емоційній напрузі: відчайдушне прохання жінки позбирати «по цілому світу» своїх загублених дітей, звернене до України, – як жмуток гірких почуттів і водночас надій, якими живуть ті, хто сповна зазнав випробування чужиною.

Поезія Катерини Шпряхи «Покинули бідолашні...» [21, с.234] за змістом споріднена з попереднім твором і також ряснить народнописаними тропами, поміж яких домінують сталі епітети (бідолашні, рідні домівки, рідний поріг, мама солоденька/дороженька, маленьке серденько, дрібненькі сльози):

«Покинули бідолашні / Рідні домівки, / І схилилися в журбі / Їхні голівки. / Снують думки за думками / Та все коло дому, / Біля милих серцю людей, / Рідного порогу. / А оте дитятко вдома / Хіба не страждає? / Воно хоче ласки, тепла, / А мами немає. / Де ж ти, мамо, мила, ніжна, / Де ж ти, солоденька? / І зацемить у дитини / Маленьке серденько. / Зарясніють в оченятах / Дрібненькі сльози. / – Може, мама моя їде? / Напевно, в дорозі? – / І так дитя виглядає, / Так воно чекає / Матусеньку дороженьку, / А її немає...» [21, с.234]

Постійні епітети, як відомо, є головними утримувачами нормативної оцінки, суб'єктом якої є фольклорний соціум, а об'єктом – предмети зовнішнього світу. Тож образно-виражальний світ поезії пролягає у площинах народнописаної стихії, що зумовлено його стилістикою: підкреслено риторичними звертаннями дітей до матері, типовою фольклорною тавтологічністю («шукає-виглядає»), уживанням суфіксів здрібнілості, характерних для дитячого пісенного фольклору (дитятко, голівки, серденько, матусенька, дороженька), а головне – високою концентрованістю художніх узагальнень, що притаманно саме усній народній словесності. Коломиївка стереотипія виявляє себе у змістовій завершеності моностроф, сюжетика яких, сповнена мотивів туги та безнадії, апелює до найхарактерніших колізій заробітчанських пісень XIX ст., які впорядкувала й дослідила Софія Грица [5].

Поміж творів, у яких простежуємо коломиїкову ритмомелодіку, найбільш драматично забарвленою є поезія Марії Гладуняк «Не тішмося!» [3, с.72], в якій коломиївка типологія передусім

виявляє себе підкресленою фрагментарністю моностроф, а також детальним і публіцистично-загостреним висвітленням типових історій заробітчманського життя, що, словами Івана Франка, створюють справжню «панораму з безліччю живих картин»:

«Не тішмося, мої друзі, / Що ми заробили. / Краще добре подумайте, / Скільки ми згубили. / Хтось не бачить своїх дітей, / Хтось – рідного брата. / Хтось не поклав свічку в руку / Навіть свого тата. / Нема щастя в наших хатах. / Що з нами зробили?! / Діти матір виглядають, / Аж забракло сили. / Сестра сестрі звиряється, / Що туга велика. / Але в гості не приїде, / Бо відстань далека. / Одна дочку не видала, / Сина не вженила. / І не одну на чужині / Сира земля вкрила. / Другій внучка малесенька / “Бабицю” не сказала. / Комуś мати зістарілась – / Помочі не мала. / Іншу люди відправили, / Бо розум згубила. / Все це знаєм, але гроші – / То велика сила!» [3, с.72]

Останній рядок поезії – її завершальний її акорд – це багатозначний фразеологізм, який є однією з поширених паремій і водночас тем для дискусій у заробітчманському середовищі. Зауважимо: в тексті паремія, яка має подвійну конотацію (гроші порятували сім'ї від злиднів, але ціна такої допомоги виявилася надто дорогою), ужита дещо декларативно, як своєрідна інформація для роздумів. З другого боку, перелічені авторкою колізії заробітчманського життя скеровують сприйняття цієї паремії саме в парадигмі народних уявлень про життєві цінності, духовна сутність яких завжди була пріоритетною.

Висновки. Аналіз типологічних ознак коломийкової жанроформи, узагальнених і випрозованих українською фольклористичною думкою, дозволяє відстежити їх вияви у поезіях українських трудівників в Італії. Розглянуті у статті твори поетів-аматорів засвідчують, що в їх сюжетно-тематичній парадигмі репрезентовано типові історії заробітчманського життя, обрамлені мотивами туги за рідною землею, родиною та виразно експліковано етноментальну свідомість за допомогою традиційних фольклорних засобів. Тож **природним і вмотивованим на цьому фоні є звернення авторів до коломийкової стереотипії**, яка передбачає імпровізаційність змісту, гнучкість форми і, як наслідок, внутрішню відкритість до нових тем, що укладаються у панорамний формат зображення типових колізій заробітчманського життя.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Герасименко О. Сучасна українська еміграція до Італії та зародження нової української діаспори [Електронний ресурс] / Олена Герасименко // Українознавство. Рік: 2010. Число: 1(34). – Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua/text.html?id=1971&number=75&category=8> (дата звернення 05.08.2010).
2. Гинда Е. Н. Современное поэтическое творчество украинской диаспоры в Италии: свой традиционный мир в чужом пространстве / Е. Н. Гинда // Научный альманах «Традиционная культура». – Москва, 2012. – № 2. – С. 30–41.
3. Гладуняк М. Не тішмося!.. Печеніжин–Реджо–Емілія / Марія Гладуняк // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2006. – № 3–4(48–49). – С. 72.
4. Гнатюк В. Передне слово до збірника «Коломийки» / В. Гнатюк // Вибрані статті про народну творчість / В. Гнатюк. – Київ: Наукова думка, 1966. – С. 157.
5. Грица С. Наймитські та заробітчманські пісні / Софія Грица // Наймитські та заробітчманські пісні : [збірник] ; [упоряд. і вступ. стаття С. Й. Грица, О. І. Дей та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1975. – С. 3–18.
6. Дорундяк М. Українкам–заробітчманкам / Марія Дорундяк // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2005. – № 8–10(41–43). – С. 62.
7. Козак О. День за днем минають роки... Касіно–Тернопільщина / Ольга Козак // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2005. – № 8–10(41–43). – С. 62.
8. Колесса Ф. М. Українська народна пісня в найновішій фазі свого розвитку / Ф. М. Колесса // Фольклористичні праці / Ф. М. Колесса ; Академія Наук України РСР. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського. – Київ : Наукова думка, 1970. – С. 34–60
9. Кудринський С. Рецепція коломийки в українському музикознавстві [Електронний ресурс] / Сергій Кудринський // Наукові збірники Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка : збірник наукових статей. – Львів : Сполом, 2010. – Вип. 22. «Музикознавчі студії –2010». – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzlnma/2010_22/Statti/29-Kudrynetsky.pdf (дата звернення: 20.05.2012).
10. Мишанич С. Жанрова система українського фольклору // Мишанич С. Фольклористичні та літературознавчі праці. – Донецьк, 2003. – Т. 2. – С. 375.
11. Ніклевич А. Послання Президентів Кучми / Анна Ніклевич // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2003. – № 1(14). – Січень. – С. 37.
12. Пономарева О. Українська імміграція в Італії : стан і перспективи [Електронний ресурс] / Олена Пономарева // День. Щоденна українська газета. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/302911> (дата звернення 05.08.2010).

13. *Порваткін В.* Мої митарства за кордоном. Терні / Володимир Порваткін // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2004. – № 2(25). – С. 58.
14. *Рентюк О.* Газди на заробітках. / Ольга Рентюк // Гавдеамус по-емігрантськи. Антологія творчості заробітчач. Книга II. – Рим, 2005. – С. 76–77.
15. *Рентюк О.* І сміх, і гріх. / Ольга Рентюк // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2005. – № 6–7(39–40). – С. 96.
16. *Соколов В.* Українська трудова імміграція в Італії. [Електронний ресурс] / Віктор Соколов // Газета «Віче». – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1837/> (дата звернення 05.08.2010).
17. *Сумцов Н. Ф.* Коломыйки [Електронний ресурс] / Н. Ф. Сумцов. – Издание редакції Київской старины. Київ.: тип. А.Давиденко, аренд. Л.Штамом, 1886. – 24 с. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/sumtsov/Kolomyjkyv.pdf> (дата обращения: 07.08.2013).
18. *Федик В.* До мами. Львів–Рим / Василь Федик // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2010. – № 5–6(98–99). – С. 56.
19. *Франко І.* Володимир Гнатюк. Коломыйки, т. II / І. Франко // Зібрання творів : у 50 т. Т. 37. / І. Франко. – Київ : Наукова думка, 1982. – С. 149.
20. *Франко І.* До історії коломыйкового розміру / І. Франко // Зібрання творів : у 50 т. Т. 39 / І. Франко. – Київ : Наукова думка, 1983. – С. 232.
21. *Шпрыхя К.* Покинули бідолашні... / Катерина Шпрыхя // Світло на чужих стежках. Антологія творчості заробітчач. Книга I. – Рим, 2005. – С. 234.
22. *Яців Л.* Заробітчачанська доля. / Лідія Яців // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2004. – № 8(31). – С. 58.
23. *Яців Л.* Подорож туристки. Болонья / Лідія Яців // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2003. – № 6(19). – С. 50.
24. *Kolberg O.* Pokucie. Cz. II: Dzieła wszystkie / Oskar Kolberg. – Wrocław ; Poznań : Polskie wyd-wo Muzyczne, Ludowa Spółdzielnia Wyd-cza, 1963. – Т. 30. – X, 300 s. – (Polskie Towarzystwo Ludoznawcze). – С. 199–200.
25. *Olena Hinda.* Folklore, Ethnocultural and Ethnomental Elements in New Poetic Coinages of Ukrainian Working Migrants in Italy // East European and Balkan Institute, Center for International Area Studies, Hankuk University of Foreign Studies – 2012. – Vol. 29. – P. 287–306.
26. *Olena Hinda.* How Hutsul Dance “Kolomyyka” Functions as a Genre in Creative Works of Ukrainian Diaspora in Italy [Text] / Olena Hinda // East European Studies. East European and Balkan Institute, Center for International Area Studies, Hankuk University of Foreign Studies – 2013. – Vol. 33. – P. 225 – 251.